

ANSVAR FOR EGEN UDVIKLING

"Vi tager ansvar for egen udvikling". Sådan sagde Samsø Kommunes tekniske chef Søren Steensgaard, da FM Update mødte ham og FM-ansvarlig Bo Salsø til en snak om øens særlige vilkår. Det handler ikke ret meget om FM. Det handler om, hvordan alle tager ansvar for at understøtte kerneforretningen, og har fokus på de udviklingsmuligheder, der byder sig, når et mindre samfund tager ansvar.

Af Eva Kartholm, direktør DFM netværk

Samsøfærgen glider ned langs øens sydspids med kurs mod havnen i Kolby Kås på vestkysten, og vi kan se ikke færre end 10 havvindmøller. Inde på land knejser endnu tre landmøller, og de er blot en brøkdel af de i alt 11 store møller, som med deres utrættelige aktivitet er grundstenen i øens energiproduktion.

Gennem det traditionelle danske landskab, med grønne marker og højt til loftet, går turen videre til DFM netværks nye medlem, Samsø Kommune, og vi bliver overrasket endnu engang. På grus-parkeringen foran rådhuset holder otte el-biler, som bruges af kommunens hjemmepleje. De er parkeret under et kæmpemæssigt tag, som er helt dækket af solceller. For nu at være helt præcis – 480 solceller, eller i alt 120 Mw – som ud over at levere strøm til el-bilerne også forsyner rådhuset med elektricitet. Der foregår noget særligt med vedvarende energi på Samsø.

ET SAMFUND UNDER PRES

Samsø er under pres. Der fødes færre børn, og der er ikke balance mellem antallet af yngre og ældre indbyggere på Samsø. Der dør slet og ret flere, end der fødes.

I 2014 er ca. 400 af øens i alt 3752 borgere skolesøgende. Ca. 250 børn går i den kommunale folkeskole og 150 går på en af de to friskoler. Det er rundt regnet 40 elever på hvert klassetrin, men også den udvikling går i den gale retning. For der fødes mellem 20 og 30 børn årligt, og det er alt for få til at holde befolkningstallet fra at falde. Befolkningstallet er mere end halveret over de sidste 100 år, og Samsø oplever som så mange andre mindre samfund, at de unge som rejser ud for at uddanne sig, aldrig vender tilbage. De få tilflyttere er ofte ressourcerstærke personer i pensionsalderen, som er en stor gevinst på den korte bane. Risikoen er dog, at de med tiden får et større plejebæbehov, og derfor er det ikke på lang sigt en klog strategi, at Samsø ender som aftægtsø for velfærdsdanskere.

Samsø har et iøjnefaldende behov for at skabe nye varige, helårs-arbejdspladser, der kan tiltrække yngre mennesker, hvis de mange kurver, som dykker i disse år, skal vendes. Hovederhvervene på Samsø er dels fødevarerproduktion og dels turisme. En del af befolkningen er naturligvis beskæftiget her. Desværre er begge erhverv sæsonbetonede og der er for få arbejdspladser.

Ø-FM

Rådhuset er en lang, lav bygning, og der er egen udgang til en lille terrasse fra hvert kontor. FM Update ankommer sammen med FM-ansvarlig Bo Salsø, og vores forventning er, at høre, hvordan FM-opgaven former sig i en af landets allermindste kommuner. Bo fortæller hvorfor rådhuset ligger i et ombygget plejehjem, om overvejelserne om at flytte flere medarbejdere sammen i et open-space miljø og andre FM-relaterede emner, men det alt overskyggende fokus for de medarbejdere vi møder er, hvordan øen vender udviklingen, og hvilken rolle kommunen spiller.

I 1997 blev Samsø udnævnt til Danmarks Vedvarende Energi Ø af det daværende Energiministerium, og siden da har hele øen via en samlet indsats både fra erhvervsliv, ildsjæle og kommune opnået at blive 100 % selvforsynende med vedvarende energi. Kommunen har blandt andet investeret i 5 af de 10 havmøller, som hvert år leverer strøm til, hvad der svarer til 10.000 familier. Det er mere end Samsø kan bruge, og der eksporteres elektricitet fra øen i overskudsperioder. En del af møllerne er udstykket i andele, og den overskydende

energi sælges, sådan at andelehaverne har en god forrentning af deres investering, der normalt kan afskrives efter otte til ti år. Det, at møllerne ejes af samsingerne betyder også, at der er et positivt syn på møllerne. Man klager ikke over gener fra en mølle, når man selv ejer en del af den.

Nu vil samsingerne være fossilfri. Det strategiske mål er, at Samsø er fossilfri i 2013. På Samsø har man den grundfilosofi, at man må tage ansvar for egen udvikling, og det er der talrige eksempler på – blandt andet Projekt Fossilfri Ø. Efter de mange succeser, som er skabt via arbejdet med Vedvarende Energi Ø, har samsingerne virkelig fået mod på at ændre forholdene til glæde både for erhvervsudviklingen og miljøet.

Teknisk chef Søren Steensgaard peger dog på et særligt problem. Samsø bevæger sig foran resten af samfundet med projekt Fossilfri Ø. Der er, siger han, mange systemer som ikke er gearet til behovet. Det gælder både tekniske løsninger, tilskudssystemet og andet som "halter" bag efter Samsø på VE- og CO₂-feltet.

Indsatsen frem mod at gøre Samsø fossilfri står på tre søjler; el, varme og transport.

EL

Samsøs i alt 21 vindmøller leverer som nævnt fossilfri strøm til øen. Der er 11 landvindmøller på 1 MW og 10 havmøller på 2,3 MW. Dertil kommer, at Samsø har danmarkrekorden i solcelleeffekt. Der er lagt solceller både på offentlige og private bygninger. Blandt andet det imponerende anlæg ved rådhuset, som måler hele 13,8 * 65 meter, og danner taget i en carport, som kan huse 28 biler. Solcelle-initiativerne er dog gået i stå, da regeringen fjernede tilskudsmuligheden. Det har desværre betydet, at afskrivningen nu har så lange udsigter, at solcellerne ikke er en god forretning.

VARME

Der er etableret fire fjernvarmeværker på Samsø, som alle via fossilfri brændsel forsyner både boliger og erhverv med varme.

I Nordby leverer det lokale fjernvarmeværk varme til 178 forbrugere, producerer varmen ved hjælp af 2500 m² solfangere som suppleres med en kedel, hvor der fyres med træflis. Fjernvarmeværket blev til på initiativ af en gruppe lokale borgere, men drives af et eksternt energiselskab på kommercielle vilkår. De tre andre fjernvarmeværker fyrer med halm og forsyner i alt 700 husstande med varme. Halmfyringen giver god mening på en ø, hvor hovederhvervet er landbrug. Halmen, som er et restprodukt fra landbrugsproduktionen,

kan gøre nytte som brændsel i stedet for at skulle bortskaffes.

TRANSPORT

Det er transportområdet, der er den store akilleshæl for visionens opfyldelse. På Samsø er de ellers nået et stykke ad vejen, og når de mange landbrugsarealer skal passes, sker det i høj grad fra en traktor, som kører på rapsolie. Men de to største områder – privatbilismen og færgedriften – skal der gøres noget alvorligt ved.

Kommunen overtager færgedriften til og fra Jylland til efteråret. Samsø Kommune har bestilt en færge, der næsten fordobler den nuværende kapacitet, sådan at det gøres mere attraktivt for pendlere, at bosættes sig på øen. Færgen bliver den første danske færge, der kan benytte LNG som brændstof. LNG er en særlig gas, som man regner med at kunne tilvejebringe ved hjælp af biogas, som produceres lokalt, og omdannes til LNG. Igen et initiativ, som støtter den fossilfrie fremtid.

På østiden af Samsø, snørkler landevejen sig langs grønne marker. Vejen slår endnu et sving, og op dukker et byggepladshegn. Maskiner og byggepladsskurer fylder godt op i landskabet, her, hvor der på kommunalt initiativ anlægges en ny havn, som skal reducere sejltiden fra Sjælland. Igen et initiativ som skal gøre Samsø mere pendlervenligt, da der så kan øges til tre daglige afgange i stedet for de nuværende to. Samtidig forøges kapaciteten, sådan at flere biler kan komme med samme færge.

Bo Salsø foran de kommunale el-biler

Foto: Eva Kartholm

På transportsiden er der så øens biler tilbage. Der er vel, gætter Bo Salsø, ca. 25 elbiler på Samsø. Heraf er de 8 kommunens. Her er en stor udfordring. Man kan jo ikke tvinge borgerne til at skaffe sig af med deres bil. Det er nødvendigt at forklare, hvilke fordele den enkelte opnår, for at rulle miljøbevidsthed ud over en hel befolkning. Og netop pointen om, at Samsø kan gå forrest, og vise resten af verden hvordan man kan arbejde sammen om at reducere CO₂-udslippet, er et tungtvejende argument. Ikke mindst fordi det forventes, at man kan skabe nye arbejdspladser, ved at eksportere "energi know-how" fra Samsø.

ENERGIKADEMIET

Hvert år besøger mere end 5.000 mennesker fra hele verden Samsøs "Energiakademi". Det er et oplysnings- og udstillingscenter for vedvarende energi, som blev etableret i 2007. Her har forskere og andre besøgende mulighed for at dykke ned i de konkrete projekter, som samsingerne har søsat på energiområdet. Energiakademiet holder kurser, konferencer og seminarer for tilreisende, som vil lære af Samsøs succes.

Det siger næsten sig selv, at Energiakademiet er opført ud fra økologiske grundprincipper, med naturlig ventilation, minimalt forbrug af drikkevand, regnvand til toiletskyl, højisolering og energiruder, fjernvarme fra et halmfyrer værk, solceller på taget, A-mærkede el-apparater og lavtforbrugende lysarmaturer. Så ud over

at huse de mange daglige aktiviteter, er huset også en arbejdende udstilling, hvor interesserede kan se et eksempel på, hvordan man med energioptimering og CO₂-reduktion kan bygge state of the art. Eller hvordan man som udkantssamfund kan tage ansvar for egen udvikling.

FAKTABOX

Areal 114 km²
Indbygger pr. km² 33
Længde 28 km
Bredeste sted 7 km
Smalleste sted 500 m
Samlet kyststrækning 120 km
Største by Tranebjerg
Lyskryds 0
Rundkørsler 0
Færger til Jylland og Sjælland
For 10.000 år siden var Samsø landfast med Sverige og England, da havoverfladen var lavere end i dag.

VISIONEN

Visionen for Fossilfri Ø, er:

- UDSTILLINGSVINDUET: At udbygge Samsøs rolle som udstillingsvindue for dansk viden og erfaring med at indarbejde et energisystem – uden anvendelse af fossile brændsler og samtidig vise, hvordan energieffektive løsninger kan indføres i samfundet.
- FORANKRINGEN: At sikre den fortsatte forankring af de tiltag, der igangsættes og stræbe efter befolkningens medejerskab til den fossil-uaafhængige ø.
- MULIGHEDERNE: At gribe de muligheder der byder sig til at etablere holdbare løsninger – sædvanligvis ved anvendelse af kendt og gennemprøvet teknologi.
- INTERNATIONALT: At lære af internationale erfaringer.
- RESSOURCER: At bruge øens naturgivne ressourcer på en smart måde.
- KOMPETENCER: At etablere, vedligeholde og udvikle en smidig måde at organisere initiativerne på, så det målrettede arbejde bedst muligt gør nytte af de faglige og de menneskelige kompetencer, der er til rådighed for øen.